Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пöрт, „Ямде лий" редакций.

23 февральыште—Йошкар Армий ден Военно-Морской Флотын XXII идалыкше

ВИЯН ЛИЙЖЕ СОЦИАЛИЗМЫН КУАТЛЕ АРМИЙЖЕ!

Тале боец лияш ямдылалт кушкына

Йошкар Армий—тӱняште эн виян армий. Ме, тунемше-шамыч, Йошкар Армийым чот йöратена. Мемнан социалистический армийын доблестный боецше-шамыч Сталинын лӱмжö дене Хасан ер воктене, монголо-манчжурский границыште японский самурай-шамычым шалатеныт. Сталинын лӱмжö денак Йошкар Армийын героический полкшо-шамыч Западный Украиныште да Западный Белоруссийыште польский пан кидыште орланен илыше мемнан единокровный изашольо, ака-шӱжар-шамычланна эрыкым конденыт. Сталинын лӱмжö дене тудын боецше-шамыч мемнан эл ваштареш сарым ылыжтыше финский калыкын палачше, финский белогвардейщина ваштареш героически кучедалыт, нуно тиде исторический задачым честь да чап дене шуктен шогат.

Меат Йошкар Армийын тале боецышт-шамыч лияш ямдылалт кушкына.

Кызыт мемнан школышто 75 тунемшын ПВХО значокышт, 85 тунемшын ГСО значокышт уло. 45 еҥ ПВХО-лан, 40 еҥ ГСО-лан нормым сдатлаш ямдылалтыт. Ятыр тунемше, пионер-шамыч Ворошиловский стрелок лийнешт. Садлан тренироватлаш коштыт. Первый Май пайрем марте мемнан школысо чыла тунемшынат ныл оборонный значок гыч лийже манын кучедалына.

Симонов Игорь, Петров Алексей, Майоров Миша, Садовин Леонид, Калинин Петя да молат.

Йошкар-Ола район, Медведево средний школа.

В. И. ЛЕНИН, И. В. СТАЛИН да К. Е. ВОРОШИЛОВ картым ончат. Художник П. Васильевын сӱретше.

Йошкарармеецын письмаже

ОБОРОННЫЙ ПАШАМ ЙÖРАТЕН ТУНЕМЗА

*Шукерте огыл Шернур район, Тореш-кӱвар тӱналтыш школышто тунемше-шамыч ожнысо туныктышо—**йошкарармеец Арпшев Федор** Александровичлан письмам возеныт ыле.*

Ф. А. Арпшев йолташ нуныла вашмутым возен. Тиде вашмутым ме газетеш печатлена.

Пагалыме йоча-шамыч, тендан колтымо письмам таче винтовкым кучен, постышто шоген толмекем налынам. Письмадам кумыл нöлтын лудым. Те мыланем II-шо чырыкыште сайын тунеммыда нерген возен улыда. Тиде пеш сай. Ончыкыжымат сайын да отлично тунемаш, сознательный дисциплина верч чот тыршыза. Тендан чаплын тунеммыдам да пеҥгыдемын кушмыдам ончен, мемнан родина куана.

Ме, йошкарармеец - шамыч, пӱтынь советский калыкын эрыкан да пиалан илышыжым пеҥгыдын аралена. Йоча-шамыч, тендан мотор да волгыдо школдам, тендан пиалдам ме нигеланат она пу. Ме тӱняште эн виян улына. Вет мемнан элыште Йошкар Армийым Владимир Ильич Ленин ден Сталин йолташ организоватленыт да калитленыт.

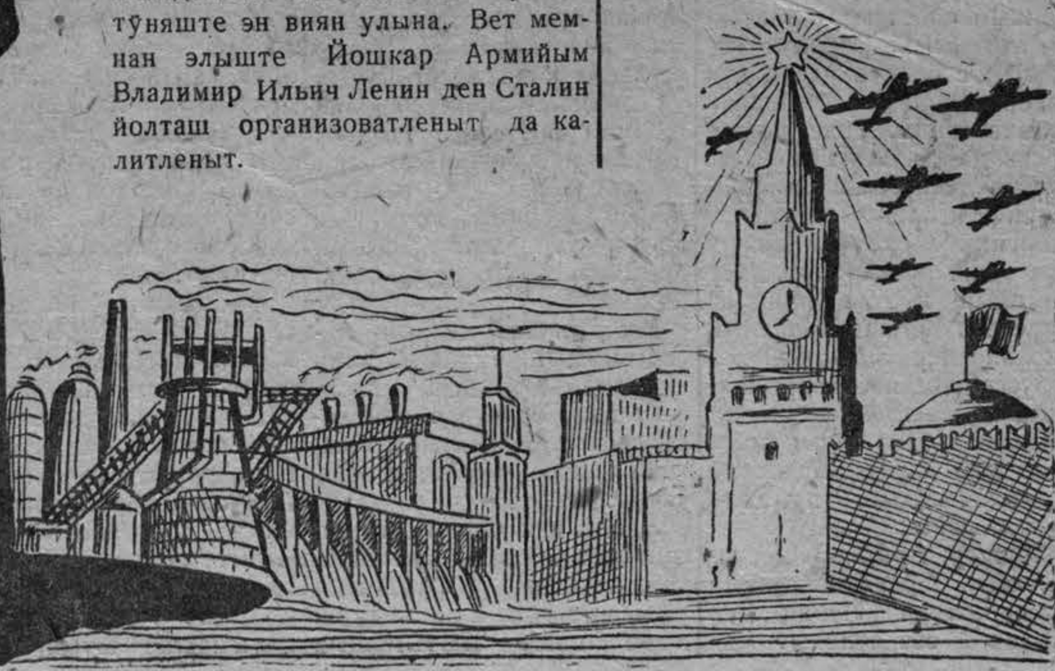
Мемнан армий—ындыралт илыше шемер-шамычым утарыше армий. Тудо Западный Украина ден Западный Белоруссийысе иза-шольо-шамычым польский пан кашакын игашт гыч утарен. Кызыт белофинн-шамыч дечын финляндский калыкым утараш Финляндский Народный Республиклан героически полша.

Пагалыме йоча-шамыч, школышто оборонно-физкультурный пашам виянгдыза. Военный пашам йöратен тунемза. Мемнан армийын пеҥгыде да лӱддымö боецыже лияш ямдылалтын кушса.

Йошкарармеец салам дене—
Ф. А. Арпшев.

Белорусский ССР. Бобруйск ола.

17

Белофинн-шамыч ваштареш кучедалмашын геройышт

„Сталин верч! Родина верч!"

Советский Союз Герой Маргулис йолташын командоватлыме батарей ӱмбак белофинн-шамычын 300 дечат шуко еҥан бандышт керылтыныт. Батарейын командирже ӧрын огыл да писын решитлен—атакым чактараш да бандым пытараш.

50 белофинн-шамыч батарей ваштареш ончычла нападатленыт, иктаж 60—шенгачынла (тыл гыч), а 200 наре ӧрдыж гыч толаш тӱҥалыныт.

Маргулис йолташ кажне пушко вуктен кок еҥ гыч коден да нунылан приказатлен: бандит-шамыч ӱмбак упорым ыштен лӱйкалаш! Командирын вуйлатымыже почеш моло боец-шамыч ӧрдыжла гыч да шенгачын аралалташ тӱҥалыныт.

Белофинн-шамыч пеш шуко атакым ыштылыныт, но сеҥымашым ыштен кертын огытыл. Бандит-шамычын пушка пуштмек да винтовка дене упорым ыштен лӱйкалыше Йошкар артиллерист-шамычын нимодеч лӱддымӧ пеҥгыде улмыштым ужын, противник шаланен.

Изиш лиймек, герой Маргулис боец-шамычым наступленийыш наҥгаен. „Сталин верч! Родина верч!" лозунг дене нуно атакыш каеныт. Штыковой удар деч лӱдын шаланыше банда чакнен кудалын.

Шола гыч пурлашке: старший лейтенант И. Д. Борисов, капитан-лейтенант Ф. Г. Вершинин, капитан А. И. Крохалев, капитан В. И. Раков, капитан-лейтенант А. В. Трипольский. Финский белогвардейщина ваштареш кучедалмашке отвагым да геройствым ончыктымылан Советский правительство нунылан Советский Союз Герой лӱмым пуэн.

ЛӰДДЫМӦ СВЯЗИСТ

Йошкарармеец - связист Романов йолташлан связьым установитлаш шӱдымӧ ыле. Тудо кок нелэ телефонный катушкым налын да тура сер гыч куржын лектын. Пулемет гыч талын лӱйкаленыт гынат, тудо яра пасу гыч командир улмо верыш чодра деке проводым шупшын. Вашке пушенге вуктен телефоным установитлыме. Ончылно чодра вуктен тушман кашак койыныт. Шюцкоровец-шамыч эре лишке нушкыныт. Связист Романов винтовкыжым виктен тушман ваштареш лӱйкалаш тӱҥалын. Боец-шамыч 9 вражеский атакым чактареныт.

Кучедалме годым командный пункт вуктен, связистын окопым кӱҥчымӧ верыште—снаряд пудештын. Связист мланде дене уралтын.

— Романов колен,—ала кӧ кычкыралын.

— Кӧ колен манын каласыш? Илем! Тышечын лекташ полшыза,— келге окоп гыч йӱк шергылтын. Романов шке ӱмбачше рокым почкен телефон деке куржын.

Кучедалмаш каен. Связым пеҥгыдын шындыме ыле.

Писе разведчик

Боец Грушин разведкыште лийын. Тудо местностьым внимательно ончен. Кенета, отважный разведчикын писе шинчаже пушеҥгыште шинчыше белофиннын батальонный комиссар ӱмбак целитлен шинчымыжым ужын. Грушин пеш вашке винтовкым виктарен да тура лӱен, тыге белофинский „кукушкым" пушеҥге гыч налын кудалтен.

Комиссар шке илышыжым утарше бдительный боецын кидшым пеҥгыдын кормыштен.

Шкетын визыт ваштареш

Артиллерист Харитонов йолташ кучедалмаште шкенжын орудийже вуктен шкетын гына кодын гынат, шкенжын орудийжым коден каен огыл. Белофинн-шамычын лишеммышт годым Харитонов йолташ чыла патронжым лӱйкален пытармек, вич еҥым товар дене руэн пуштын. Тыге тудо боевой задачым честь дене шуктен да шкежат илыше кодын.

Йошкар Армийын воинышт-шамыч пленыш огыт сдаватлалт

Ик гана кучедалмаш годым лейтенант Лепаевым белофинн офицер-шамыч группа авырен.

Мужественный йошкар командир противникым граната дене ваш лийын. Кок офицерым ик ганаште пуштын. Кодшо куд офицер-шамыч Лепаев йолташ ӱмбак кержалтыныт, нуно тудым пленыш налаш шоненыт. Ик тӧр огыл рукопашный кредалмаш тӱҥалын.

Лепаев бандит-шамычым лӱдде талын кырен, но перыме дене туҥын ушыжо каенат, йӧрлын. Тудын вуктен офицер кодын.

Вашке Лепаевын ушыжо пурен. Гудо караульныйым содор йӧрыктен шуэн да шкеныштым дек нушкын каен.

Кызыт гына коден кайше ныл офицер-шамыч шыдын кычкырен угычын отважный лейтенант ӱмбак куржыныт. Лепаев йолташ офицер-шамычын лишке толмышт шумекышт, нунын ӱмбак пытартыш гранатшым шуэн. Пудештмаште кок офицер верешыштак коленыт. Молыштымат пулемет дене лӱен пытарыме.

ЙОШКАР АРМИЙЫМ ЛЕНИН ДЕН СТАЛИН ОРГАНИЗОВАТЛЕНЫТ

Йошкар Армийын знамяже-шамыч колыдымашлык чап дене лойгалтыт. Мемнан боец, командир да политработник-шамычын героический пашашт пӱтынь тӱнялан пале.

Йошкар Армийын куатле вийжым советский властьым ыштымын первый ийлаштыже белогвардеец ден интервент-шамыч шкеак испытатленыт. Тиде вийым Хасан да Халхин Гол ер шамыч дене мемнан вийнам пален налаш тыршыше японский самурай-шамыч эше раш ужыч. Йошкар Армийын куатле вийжым шукерте огыл Западный Украина ден Западный Белоруссийысе иза-шольо-шамычым панский гнет гыч утарыме годым ончыктымо; тиде вий кызыт, финский калыклан полыш пумашке ончыктатлеш.

Йошкар Армийым гениальный революционный вождь-шамыч Ленин ден Сталин сӧздателенныт да строительныт. Ленин ден Сталинлан Октябрьский социалистический революцийын первый кечыштыжак социализмын вооруженный вийже деч посна советский властьлан кугу шучкылык лийшаш раш пале лийын. Вет пашазе ден кресаньыкын властьыштым ужмо шудымо капиталист-шамыч эл кӧргысӧ контрреволюцийлан полшаш толыт. Теве молан Ленин—Сталин партий Советский республикын первый кечылаже гычак у, революционный армийым организоватлаш пижын.

Гражданский сарын ийлаштыже Ленин ден Сталин Йошкар Армийын интервент ден белогвардеец-шамыч ваштареш кучедалмыжым шкеак вуйлатен шогенит.

Ленин ден Сталин пырля ыштыме пашашт великий келшымашын, ваш-ваш умылымашын, ик шонымашдене паша ыштымашын

В. И. ЛЕНИН да И. В. СТАЛИН Смольныйышто йошкаргвардеец-шамыч дене кутырат. (1917 ий).
Художник П. Васильевын сӱретше.

образецышт лийын шогеныт. Ленин иктаж-могай решенийым приниматлымыже годым Сталин дене каҥашен, тудын замечанийжым ушыш налын. Ленин ден Сталин чыла фронтлаште боевой обстановкым раш шинченыт, нуно главный, фронтовой да армейский командований-шамычлан распоряженийым пуэн шогеныт.

Фронтышто эн нелэ жап годым, Ленин йӧсӧ положенийым тӧрлаташ Сталиным колтен. Царицыныште, Восточный фронтышто, Юденичын бандыже деч Петроградым аралымаште, Деникинын „добровольческий" армийжым шалатымаште, врангельский фронтышто—чыла вереат Сталин йолташ тушман-шамычын сеҥымашке шуын, партийын поручений же-шамычым чаплын шуктен.

Сталин йолташ белогвардейщина ваштареш кучедалмаште красноармейский часть-шамычын боеспособностьыштым нӧлтен шоген. Ты годымак тушманын любой вийжым кырен шалаташ способный улшо у деч у войсков й часть-шамычым создаватлен. Лачак нуно нелэ ийлаште доблестный Первый Конный армийым создаватлыме.

Сталин йолташлан военный операций-шамычын предатель Троцкий ваштареш кучедалме условийыште вуйлаташ тӱкнен. Троцкий ден тудын полышкалышыже-шамыч мемнан сеҥымашнам тӱрлӧ семын кӱрлаш тыршеныт. Но нунын тыршымышт сӱмырлен, Сталин йолташ калыкын тушманже-шамычым разоблачитлен.

Ленин ден Сталинын гениальный вуйлатымышт дене мемнан эл белогвардеец ден интервент-шамычым чаплын сеҥен. Советский калык тыныс илышыште пашам ышташ возможностьым налын.

Владимир Ильичын колымыжо деч вара калыкын вождьшо Сталин йолташ Йошкар Армий ден Военно-Морской Флотын вийыштым пеҥгыдемдаш кугу тыршымашым пуэн ыле. Сталин йолташ Йошкар Армийын куатшым, Советский государствын вооруженный вийжым пеҥгыдемдаш кугун тырша.

Сталин йолташ армий, флот, авиаций вооруженийын чыла детальыштыже вникатла, тудо мемнан пехота верч, артиллерий, авиаций, морской флот, танковый ден инженерный часть-шамыч верч тырша. Мемнан элын боецше ден командирже-шамыч Сталин йолташын эреак тыршымыжым шижын шогат.

Советский Союз Герой Д. ЛЕВЧЕНКО статьяже гыч.

ВАЛЯ ЯКОВЛЕВА, НЮРА РОДИОНОВА да ЗОЯ ХАРИТОНОВА ДТС-ыште „Йошкар Армий" лӱман фотоальбомым ончат (Йошкар-Ола).

Мый отличник лийынам

Тений мый IV-ше классыште тунемам. Тунемме ийын икымше чырыкыштыже вич предмет дене „отлично", кум предмет дене „хорошо" отметка-шамычым налынам ыле, тунеммаште ударник ылым. А кокымшо чырыкыште ике ончыланем отличник лияш задачым шындышым, Курсанов Федя дене соревноватлен тунемаш тӱҥална. Тиде задачым сайын шуктышым. Кокымшо чырыкым чыла предмет денат отлично тунемын пытарышым.

Рябинин Ваня.

Ронго район, Кельмак-Сола начальный школа.

Соревнованийым эртарышна

26 январьыште мемнан школышто эче дене соревнований лие. Туштo 38 тунемше-шамыч участвоватлышт. Рвезе-шамыч 5 километрыш, а ӱдыр-шамыч 3 километрыш кайышт.

5 километрыш кайше-шамыч кокла гыч эн сай результатым 7-ше классыште тунемше Веденькин Аркадий ончыктыш. Тудо 5 километрым 21 минутышто коштын савырныш. Кокымшо верым Шутихин Егор нале, Аркадий деч 30 секундлан велэ вараш кодын. Ӱдыр-шамыч кокла гыч эн ончыч Глазырина Антонина тольо. Тонян результатше—16 минутат 30 секунд. Кокымшо верыш Куклина Лида лекте. Тудо дистанцийыште 20 минут лийын.

Веденькин Павел.

У-Тор'ял район, Кузнеч НСШ.

* * *

21 январьыште меат эче дене соревнованийым эртарышна. Первый верым Фонарев Егор нале. Тудо 3 километрым 13 минут коштын. Кокымшо верыш лекше Рукавишников Алексей 15 минут результатым ончыктыш.

Росляков Прокопий.

Шернур район, Коклала НСШ.

Гражданский войнан геройжо

Дундич

Дундич пеш смелый да нимо дечат лӱддымӧ еҥ улмаш.

Арамак огыл Семен Михайлович Буденный Гнилоаксайский воктенысе кучедалмаш годым тудым ужын да полевой штабын начальникше деч йодын:

— Кӧ тиде тыгай? Кузе фамилийже?

— Дундич, — полевой штабын начальникше вашмутым пуэн.

— Кучедалмаш деч вара ӱжын кондо.

Кучедалын чарнымек штабын начальникше Дундичым Буденный дек ӱжын конден. Дундичым сербла Олеко Чолич манын лӱмдат улмаш. Тудо вольык промышленник ешеш куштын, шкенжын поян ачажын батрак-шамычым чаманыдымыжлан лийын ужмо шудымын йӧратен огыл, садлан сурт гычшо лектын каен. Тудо туныктышо лийнеже улмаш, но война тӱҥалын. Тудат кучедалаш каен. Дундич гусар лийын, эмганен да пленыш логалын, но плен гыч Российыш куржын. 1917 ийыште гусарский офицер йошкар-гвардеец лийын. Тудо шкенжын землякше - шамычым шӱдӧвитле серб-шамычым погем да Ворошилов дек, визымше армийыш нангаен. Тудо генерал Красновын белогвардеецше - шамыч ваштареш кучедалын да, пытартышлан, Буденный деке Первый Конный армийыш логалын.

— Чаплын кучедалат, — Буденный моктен.

Дундич чот чеверген каен. Тудо моктымашым йӧратен огыл. Тудын деч вара тудо ятыр вере — Калач, Воронеж воктенысе да Ростов денысе кучедалмаште ойыртемалтын. Лӱддымӧ да мужественный улмыжлан, адак имне дене пеш чаплын кудалышт моштымыжлан, сайын руымыжлан да тура лӱймыжлан Дундичым Буденный чот йӧратен. Тудым чыла йошкар-армеец - шамычат йӧратеныт.

Тудо шкенжын ракш, йытыра, ош йолан имне умбакше шинчын, пурла кидешыже шашкым, а шола кидеш наганым кучен тушманын эн кугу орашкыже кудал пуреден. Тудо ик жапыштак руэн да лӱйкален, нигунамат, нигӧ дечат лӱдын огыл. Ик гана Воронеж воктене Буденный пален налаш решитлен: противникын — г е н е р а л Шкурон — Воронежыште проволочный загражденийже да орудийже шуко мо? Разведкыш кӧм колташ? Конешне, Дундичым! Дундич пеленже икмыняр боецшамычым налын да корныш тарванен. Шкеже тудо вачешыже офицерский погоным пыжыктен, а боецшамычлан унтер-офицерла чияш приказатлен. Нуно вик белогвардейский застава-шамыч деке кудалыныт да пурташ йодыныт.

ИВАН АНТОНОВИЧ ДУНДИЧ.

— Ода уж мо, подлецшамыч, кӧ толеш?! — Дундич чылт офицерла кычкырал колтен.

Белогвардеец - ш а м ы ч Дундичым викак пуртен колтеныт. Тушманын тылышкыже пурен, тудо мо кӱлешым чыла пален налын. Дундичын мӧнгешла пӧртылмыжӧ годым белогвардеец - шамыч шижын налыныт, тудым покташ отрядым колтеныт. Ваш пижмаште Дундичын боецше-шамыч поктышо белогвардеец - шамычым кырен шалатеныт да шкеныштынгшамыч дек пеш сайын толын шуыныт.

Ик гана Дундич белогвардеец-шамыч деке плениш логалын. Буденный ойгырен, боец-шамыч ойгыреныт, но Дундич пӧртылеш манын, чыланат ӱшаненыт. Чынак, Дундич пӧртылын, тудо плен гыч шылын куржын.

1920 ийын шокшо, кукшо июль тылзыште Ровно ола воктене Дундич шке полкшо дене адакат белополяк - шамычын тылыштышт орудоватлен. Дундичын ик полкшо ваштареш поляк-шамычын ятыр дивизий ден конный полк-шамычым колтеныт. Кучедалмаш йӱдкече каен шоген. Ик гана Дундич кок ӱшанле йолташыже-шамыч дене пырля ятыр ончыко кудал пурен каен. Поляк - шамыч Дундич ӱмбак винтовко да пулемет-шамыч дене лӱйкаленыт. Ӧртнерыш сайын шинчын, Дундич викак польский цепь ӱмбак кудалын. Ӧрын пытыше полякшамыч винтовкыштым кышкеныт да лӱйкалымым чарненыт. Нуно Дундичын почеш пеш кугу вий толеш манын шоненыт. Дундич цепь деке шуын да офицер-шамычым руаш т ӱ ҥ а л ы н. Польский солдат - шамыч кидым кӱш нӧлтен шогалыныт: нуно сдаватлалтыныт. Кенета ала-кӧ лӱен колтен. Дундич тайналтын да имнын шӱй гычше ӧндалын, имне ӱмбач эркын нушкын волен. Йолташыже - шамычын тудын дек миймешке тудо колен улмаш. Ош йолан йошкар имне йӧсын шинчалын...

Тиде кастене полк Дундич верч ӱчым шуктен — боец-шамыч „Дундич верч ӱчым шуктена!" — манын кычкырен кучедалаш каеныт. Нуно белополяк-шамычым чаманыде руэныт:

— Тиде тыланда Дундич верч!

Нуно противникым шалатеныт да тыге шке командирышт верч ӱчым шуктеныт. Боец-шамыч кучедалме верыште Иван Антоновичын капшым муыныт да тудым белополяк - шамыч деч шупшын налме Ровно олаш тоеныт.

Игорь Всеволожский.

Захарятский начальный школын 4-ше классыште отлично тунемше шамыч. Первый рядыште (шола гыч пурлашке) Вершинина Галя, Лежнина Настья. Кокымшо рядыште: Кузьминых Анна, Домрачева Тася. Снимкыште: Настья йолташыже-шамычлан „Пионерская правда" газетым лудеш (У Тор'ял район).

Фото Д. Зверевын.

Кугуеҥ-шамычым туныктем

Мый кызыт 7-ше классыште тунемам.

Ик гана шкенан „15 лет МАО" колхозышто тӱшка погынымаш годым колхозник-шамыч мыланем колхозысо кугуеҥ-шамычым туныкташ пуаш пунчалыныт. Мый тидым куанен вашлийым. Мемнан колхозышто шагал тунемше 7 кугуеҥ-шамыч улыт. Мый нуным туныкташ тӱҥалым. Кажне кастене нуным возаш, лудаш, шотлаш туныктем. Шошо ага пашатӱҥалмешке нуным сайын туныктен шуктем. Вара мемнан ялыште тунемдыме еҥ иктат ок лий.

Иванов Иван.

Кужеҥер район, Шой-шудымарий НСШ.

Ямбатрын полшымыжо дене арифметика дене „хорошо" отметкым нальым

Мый икымше чырыкыште арифметика дене никеше гына „посредственно" отметкым налынам. Кокымшо чырык тӱҥалтышыштак арифметика дене сайын тунемше Токпаев Ямбатрым мыланем тунемаш полшаш йодым, тудо кӱрылтде полшаш тӱҥале. Мый Ямбатр дене коктын эрдене эрак школыш миен заниматлаш тӱҥална. Ямбатр задача-шамычын правилыштым умылтараш, кузе решитлыташ ончыкташ тӱҥале. Тиддеч вара мый тиде правила-шамычым повторитлаш да задачым решитлаш тӱҥальым. Тыге мый арифметика дене кокымшо чырык мучашеш „хорошо" отметкым нальым.

Еруслапов Вася.

Параньга район, Ильмануp НСШ.

Оршинский НСШ-ште (У-Тор'ял район) шуко тунемше шамыч сайын тунемыт. Нуным школа тӱрлӧ пӧлек дене премироватлен ПУРЛАШТЕ. 1—4 классыште тунемше шамыч пӧлекыштым ончат. Нуно эше сайын тунемаш мутым пуэныт. ШОЛАШТЕ: 5-ше „Б" классыште „хорошо" да „отлично" отметкэ дене гына тунемше-шамыч. 1-й рядыште: ЕШМЕКОВА ВАЛЯ, КОРЧЕМКИНА САНЯ, МУХЛЫГИН СТАНИСЛАВ. 2-шо рядыште: ЕШМЕКОВ ФЛЕГОН, КРОТОВ ВИТЯ, СВИНЦОВА КЛАВА.

Фото Д. Зверевын.

18

Максимын шонымашыже

(ФАНТАСТИЧЕСКИЙ ОЙЛЫМАШ)

Максимлан 15 ий. Тудо тений 7-ше классыште тунемеш. Отметкыже чыла предмет денат отличмо. Максим шкеже сай тунемме тыпа огыл, моло йолташыштшамычлан сай тунемашышт полша. Яра жапым книгам лудын, тӱрлӧ модель-шамычым ыштыл эртара.

Ик кастене, урокым ямдылмек, Максим малаш пурен возо. Но ала молан малыме ок шу, вуйышто тӱрлӧ шонымаш пӧрдеш: вот тунеммаш, значоклан нормым сдатлымаш, у модель, кугу лиймек, летчик лияш шонымаш... Вот тиде пытартышыже нерген Максим поснак шонаш пиже.

... Вот Максим средний школым похвальный грамота дене тунем пытарен. Тудлан ынде 18 ий шуын Тений Йошкар Армийыш кайшаш. Тудо призывной комиссийыште.

— Ну, Максим, куш каяш шонет? — тазалыкшым ончен пытарымек, военный комиссар йодо.

— Мый,— пелештыш Максим,— воздушный флотыш кайнем. Тидлан изием годсекак ямдылалт шогенам. Садлан мыйын йодмем шукташ йодам,—раш да пенгыдын ойлен пуыш. Призывной комиссий Максимын йодмыжым шуктыш. Тудым воздушный флотыш налыч. Максимын тунам мыняр куанымаш ыле. Куанымыж дене корнышто муралтенат колтен.

Мӧнгыштӧ тудым чот вученыт. Максим капкам велӧ пурен шуо, ачаже пӧрт гыч кужжынат лекте.

— Ну, эргым, кузе паша?—Максимын куанен шыргыжмыжым ужын, тунамак: — шижам, шижам, эргым, значит налыныт,— пелештен, шыман вӱчкалтыш. Тиде жапыште моло-шамычат пӧрт гыч лектын шуыч, иктын-кокты пошкудо-шамычат толаш тӱналыч, тудым саламлен кидшым шокшын кучат.

— Родо-шамыч, изи годсек шонен коштмем шуо. Мыйым воздушный флотыш налыч,—мане Максим.

Максимым армийыш ужатымаш колхозыштто кугу пайремыш савырныш. Тудым олашке шумеш колхозын автомашина да гармонь дене ужатен мийышт.

Олаште Максимын тазалыкшым уэш ончевыт, вара ик авиационный частьыш колтевыт.

Максим ынде летчиклан тунемеш. Тунеммаште эре отличник, ала мыйын гана благодарностьым премийымат налын.

Ик ий гыч Максим летчик лийын лектын. Тудо ынде самолетым сай шинча, кузе кӱлеш туге виктарен моштен. Жап йӱд йогымо гай шиждегече эрта. Максим армиеш пожизненно кодеш. Тудо важный должностьышто пашам ышташ тӱналеш.

Тиде жапыште Максимын пачерыштыже ик комнатыште кум еныш эре ала мом ыштен шинчымыштым ужаш лиеш ыле. Нуно картыште тӱрлӧ корно-шамычым ыштылыт, ала мом шотлат. Чӱчкыдын „Москва—Северный полюс—Нью-Йорк—Южный полюс", тулеч моло географический мутшамычымат ойлыштыт.

Тиде жапыште нуно мланде йыр чонештыш ямдылалтыныт, Сталин йолташлан чонештыш разрешенийым йодын возымо письмаштлан вашмутым вученыт.

Ну вот, письма тольо. Сталин йолташ нунын кузе ямдылалт шумыштым сайын пален налшашлан, шке декыже толаш ӱжеш.

Кремль. Комнатыште Сталин, Молотов, Ворошилов йолташ-шамыч шинчат. Максим да йолташыже-шамыч великий Сталин да тудын соратникше-шамычлан кугу перелетыш каяш ямде улмыштым докладыватлат.

Сталин йолташ чыла могырымат шымлен, кажне деталь нерген, кажне лийын кертшаш случай нерген йодышт нале. Максим чылт ӧрӧ. Вет Сталин йолташ летчик огыл, а самолетын кажне детальжым пала. Тугак кушто могай метеорологический условий нергенат раш каласкалыш.

Сталин йолташ нувын сай ямдылалтмыштым палыен налмек, чонештыш разрешенийым пуыш да первый лӱдмашан случайыштак мӧнгеш савырнаш кӱшташ. Чонештышаш кечылан 1950 ий 25-ше июньым палемдышт.

1950 ий 25 июнь. Эр. Шелковский аэродром. Калык пеш шуко погынен. Аэродром покшелне вич моторан „Коммунизм" самолет шинча.

Максим самолетын моторжым тарватыш, мотор йӱк аэродромым шургыкташ тӱнале. Максим кидшым лупшалят, машена мланде ӱмбачын, кудалын кӱшкӧ кӱзен кайыш. Кӱкшытым налмек, Максим ӱлыкӧ—аэродромыш ончале. Калык нуным кидым рӱзен ужата.

Рудольф остров дек шумешке самолет сай кайыш. Умбакыже полярный природа шке коврлалкшым шижтараш тӱнале. Тале мардеж самолет шулдырым лупша, йӱштӧ 40 градусыш шуын, самолетеш ий кылма. Машина то ӱлыкӧ вола, то кӱшкӧ кӱза. Туге гынат, Северный полюсым самолет благополучно эртыш. Чыла прибор да мотор-шамыч пашаштым сайын ыштат. Ӱлнӧ мучашдыме кугу ий курык-шамыч. Кече шыпак йымен онча. Вот мӱндыр огыл пыл ора лишемеш. Мыланна пыл деч кӱшкӧ кӱзаш вереште. А ӱлнӧ нимогай ылыш уке.

Шӱлаш йӧсырак лияш тӱнгале. Кислородный маскым чиена. Адак пыл ора, адак кӱшкӧ кӱзена. Самолет шулдыреш ий кылма, адак ӱлыкӧ волаш кӱлеш. Ӱлнӧ остров койо да тунамак йомо. Тиде остров Бенкс. Тыге ме Америка дек лишемына. Мый радиограммым составитлыме.

„Москва, Кремль, СТАЛИНЛАН. Чыла сай. Вашке Нью Йорк тураш шуына. Тыйын заданийым шукташ уло вийнам пыштена. Салам!

Экипаж командир МАКСИМ".

Мыйым Смирнов йолташ вашталтыш. Часым ончалым. Москва жап дене кандаш час эр. А тыште пич йӱд. Каналташ возым.

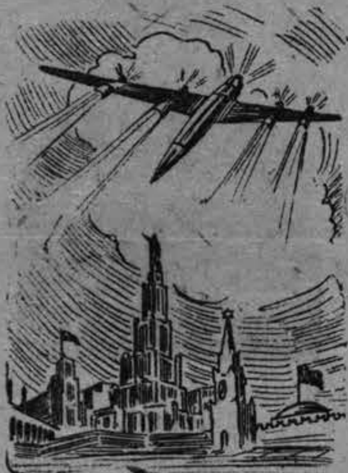
Мыйым ала могай перкалымаш пожалтыш. Ме адак пыл лонгаш логалынна. Теве йӱр, теве шолем. Теве тале мардеж. Тыге ме Айерикым эртен кайышна.

Ынде ме Южный полюсыш лишемына. Туштат полярный природа шке койышыжым ончыкта. Нелэ, йӧсым сеген, ме Южный полюсым эртышна, Индийский океан гоч Москва велке корным нална. Теве Шем тенгыз, Дон. О, могай куанымаш! Кугу Сталинский заданийым мучашке шуктена. Ме тунамак саламлыме телеграммым составитышна:

„Москва. Кремль. СТАЛИН, МОЛОТОВ, ВОРОШИЛОВ, КАГАНОВИЧ, КАЛИНИН йолташ-шамычлан.

Партий да правительствын заданийжым—Москва — Северный полюс—Нью - Йорк—Южный полюс—Москва перелетым шуктымашым мучашке тыже улына. Самолетын экипажше бодрый да кеч могай минутышто любой заданийым шукташ ямде. Великий Сталин йолташлан кугу таум каласена. Салам!"

МАКСИМ, СМИРНОВ, ВЛАДИМИРОВ."

Вот Шелковский аэродром. Калык шолеш. Самолет аэродром ӱмбалне кругым ышта да волен шинчеш. Йырваш пеледыш, саламлыме йӱк йонга. Мемнам автомашиныш шындат. Кремльыш партий ден правительствын руководительже-шамыч ла Сталин йолташ дек приемыш нангаят. Вот Кремль. Сталин йолташ кажнынан кидым кормыштен чот ӧндалеш. Мый кузе чонештыме нерген чыла раш каласен пуышым.

Эрлашыжым СССР Верховный Совет президиум кумыланнат Совет Союзын геройжо лӱмым присвоитлаш, Ленин орден да 50 тӱжем тенге гыч оксам пуаш Указым луктын.

Максим Калинин йолташ деч Ленин орденым да оксам налмек, мӧнгышкыжӧ ужаш толын.

Вот шочмо ял. Ял воктенсе эгер. Тыште изи годым модын куржталмаш. Школа. Колхоз, армийыш кайымаш, чылажат Максимын шинчажлан койын эртен.

Максимым ужаш ялла гыч, республика центр гыч представитель-шамыч толыныт. Максим нунылан кузе чонештылмыж нерген, Сталин йолташ дене вашлийме нерген каласкален. Максимын ачаже „Эр кече" колхозым вуйлата. Колхоз пеш поян лийын, тений гектар гыч 40 центнер шурным налме".

Теве тыге Максим шонен.

Семенов Василий.

Руя-Сола НСШ, Ронго район.

Йошкар-Оласе Пионер пӧрт пелен хор кружок уло. Кружокышто пианист К. Р. ГЕЙСТЫН вуйлатымыже почеш, йоча-шамыч у мурым мураш тунемыт.

Фото А. ОВЕЧКИНЫН.

Самырык композитор К. А. Смирновын творческий концертше

17 февральыште самырык марийский композитор-комсомолец Кузьма Алексеевич Смирнов Поволжский лесотехнический институтын актовый залешыже творческий концертшым пуыш.

Смирнов йолташ Ленинградский Ленин орденан консерваторийыште тунемеш. Возаш 1932 ийыште тӱҥалын.

Концертыште автор деч посна Маргосфилармонийын солисткаже Любская, Смирнова, солист Кузнецов, пианист Гейст да Искандаров йолташ вуйлатыме хор участвоватлен. Чылаже Смирнов йолташын возымо коло наре симфонический, сольный да хоровой номер-шамычым исполнятлыме.

Ан. Бик.

Мамаев осал пашам ыштылеш

Мамаев Ким 5-ше „А" классыште тунемеш. Школышто тудо тӱрлӧ осал пашам ыштылеш. Классыште пӧкеным налешат, йоча-шамыч ӱмбак кышкылтеш. Парт ӱмбак шинчеш да „Сейчас мый имне дене кудалам", манеш, йоча-шамычлан партым шӱкаш кӱшта. Кӧ шӱкаш отказатла гын, тудым кырен - кырен шогалта. Туныктышым огеш колышт.

Андреев Петр.

Шернур средний школа.

Редакций деч: Мамаев Ким социалистический собственностьым огеш акле. Тудо йолташыже-шамыч дене советский школьник семын огеш обращатле. Тидын нерген 5-ше „А" классын погынымашыштыже лончылаш кӱлеш.

Головоломка

Тиде фигурым кузе ныл ик гай ужашлан пайлаш?

Колтен **ПЕТУХОВ ПЕТР.**

Кужеҥер район,

Иван-сола средний школа.

Кӧ чын ответым колтен?

Кодшо н о м е р е ш ме 4,10 да 22 декабрьласе „Ямде лий" газетеш печатлалтше задача - шамычлан ответым печатлен улына ыле. Кӧ вара тиде з-дача-шамычлан чын ответым эн ончыч колтен? Теве кӧ: Милютин Георгий (Косолапово район, Елеево средний школа), Эргубаев Леонид (Йошкар-Ола район, Цибикнур средний школа), Смоленцев Лаврентий (Шернур район, Кугу-Коклала НСШ), Охотников Миша (Йошкар-Ола район, Шеклянур НСШ), Савинов Алексей (Волжский район, Лягушкинский НСШ), Атлаев Иван (Башкирский АССР, Мишкан средний школа), Иванов Николай (Сотнур район, Пӧтъял НСШ).

Отв. редактор— **И. М. МУЗУРОВ.**

Уполн. Марглавлита № А—174. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.